

Міністерство освіти і науки України
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка

Факультет фізичного виховання
Кафедра теоретичних основ і методики фізичного виховання

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

**«ОРГАНІЗАЦІЯ І ПРОВЕДЕННЯ ФІЗКУЛЬТУРНО-СПОРТИВНИХ
ЗАХОДІВ У ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ»**

0.14.11_Середня освіта (Фізична культура)
ОПП Середня освіта (Фізична культура)

Здобувача другого (магістерського)
рівня вищої освіти
Дмитра ЗДЕБСЬКОГО

НАУКОВИЙ КЕРІВНИК:
кандидат наук з фізичного виховання і
спорту, доцент,
Ірина ГРУБАР

РЕЦЕНЗЕНТ:
кандидат наук з фізичного виховання і
спорту, завідувач кафедри фізичного
виховання та реабілітації
Андрій ОГНИСТИЙ

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ПРОВЕДЕННЯ ФІЗКУЛЬТУРНО-СПОРТИВНИХ ЗАХОДІВ У ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ.....	6
1.1. Сутність та характеристика ключових понять дослідження	6
1.2. Рівень розробки проблеми професійної готовності учителів фізичної культури до фізкультурно-спортивної діяльності в закладах загальної середньої освіти.....	10
1.3. Особливості організації фізкультурно-спортивної діяльності у закладах загальної середньої освіти.....	17
РОЗДІЛ 2. МЕТОДИ ТА ОРГАНІЗАЦІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ.....	27
2.1. Методи дослідження.....	27
2.2. Організація дослідження.....	28
РОЗДІЛ 3. ДІАГНОСТИКА ГОТОВНОСТІ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ І ПРОВЕДЕННЯ ФІЗКУЛЬТУРНО-СПОРТИВНИХ ЗАХОДІВ У ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ.....	29
3.1. Аналіз стану готовності учителів фізичної культури до фізкультурно-спортивної діяльності у закладах загальної середньої освіти.	29
3.2. Структура готовності учителів фізичної культури до фізкультурно-спортивної діяльності.....	43
Компоненти та рівні готовності учителів фізичної культури до фізкультурно-спортивної діяльності.....	
ВИСНОВКИ.....	47
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	49
ДОДАТКИ.....	54

ВСТУП.

Важливим напрямком державної соціально-економічної політики України є ефективний розвиток фізичної культури і спорту, метою якого визначено оздоровлення нації, формування здорового способу життя населення, виховання фізично міцного, здорового покоління. Пріоритетність цього напрямку діяльності підкреслюється в державних документах і розпорядженнях уряду України за останні роки: «Про внесення змін до деяких законів України щодо підтримки дитячо-юнацького спорту та фізичного виховання дітей» (2015), «Про освіту» (2017), Концепція Загальнодержавної програми «Здоров'я 2020: український вибір» на 2012–2020 роки (2011); Національна стратегія з оздоровчої рухової активності в Україні на період до 2025 року «Рухова активність – здоровий спосіб життя – здорова нація» (2016), постанови: «Про забезпечення сталого розвитку сфери фізичної культури і спорту в Україні в умовах децентралізації влади» (2016), які наголошують на необхідності неперервності, гнучкості, доступності, відкритості, гуманістичної спрямованості фізкультурної освіти.

У вище наведених документах зазначається про те, що фізична культура і спорт мають в сучасному суспільстві життєво важливі функції, консолідує усі вікові групи населення, особливо молоде покоління, підвищує цінності здорового способу життя. У нормативних документах йдеться про фізичну культуру і спорт, що обумовлює значний рівень науково-педагогічних досліджень з проблем фізичного виховання і освіти сучасної молоді [32; 37; 42].

Посилення фізкультурно-оздоровчої функції фізичної культури у загальноосвітніх навчальних закладах має на меті створення для учнів сприятливого фізкультурно-оздоровчого навчального середовища, що потребує спрямування процесу підготовки фахівців на формування особистості, здатної виконувати роль керівника фізкультурно-оздоровчої освіти у загальноосвітній школі. [16; 49].

Проблема фізичного вдосконалення засобами рухової активності була під пильною увагою науковців різних часів, предметом досліджень виступили

різноманітні аспекти: фізична підготовка, формування здорового способу життя, культура здоров'я, фізичне оздоровлення організму [34; 39].

Як засвідчили результати масових обстежень фізичного стану і стану здоров'я школярів традиційні способи фізичного виховання є малоефективними. Наслідки цього загрозливі – фізіологічна неготовність більшості школярів до навчання і виконання громадянських обов'язків, величезні витрати на лікування і реабілітацію поширення шкідливих звичок, зростання дитячої і підліткової агресивності, що зумовило необхідність пошуку нових фізкультурно-оздоровчих педагогічних підходів, які би змогли підвищити стан здоров'я школярів [1; 15; 25; 33; 35].

Науковці констатують, що в наш час фізкультурно-спортивна діяльність дещо втратила характер масової, оскільки освітня практика в галузі фізичної культури й спорту не чітко зорієнтована на формування в учителів фізичної культури готовності до фізкультурно-спортивної діяльності в загальноосвітніх навчальних закладах. [16; 30; 31].

Проте, необхідно зазначити, що серед педагогічних досліджень, деякі питання готовності учителів фізичної культури до проведення нових фізкультурно-оздоровчих заходів не знаходять достатнього висвітлення. Так, актуальним на сьогодні залишається питання рівня компетентності учителів фізичної культури щодо організації та проведення фізкультурно-спортивної заходів у загальноосвітніх навчальних закладах.

Таким чином, проведений аналіз наукових досліджень свідчить, що проблема готовності учителів фізичної культури до фізкультурно-спортивної діяльності у закладах загальної середньої освіти не знайшла достатнього висвітлення та потребує розробки ефективних шляхів впровадження їх в практичну діяльність.

Об'єкт дослідження – фізкультурно-спортивна діяльність учителів фізичної культури.

Предмет дослідження – рівень готовності учителів фізичної культури до фізкультурно-спортивної діяльності закладах загальної середньої освіти.

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати та сформулювати рівень готовності учителя фізичної культури до фізкультурно-спортивної діяльності у закладах загальної середньої освіти.

Завдання дослідження:

1. Проаналізувати теоретико-методичні аспекти організації та проведення фізкультурно-спортивних заходів у закладах загальної середньої освіти.

2. Вивчити стан готовності учителів фізичної культури до фізкультурно-спортивної діяльності у закладах загальної середньої освіти.

3. Сформулювати структуру готовності, компоненти, функції компонентів, рівні готовності вчителя фізичної культури до фізкультурно-спортивної діяльності в закладах загальної середньої освіти.

Методи дослідження:

У процесі дослідження застосовували наступні методи дослідження: теоретичний аналіз та узагальнення даних літературних джерел; соціологічні методи (анкетування); методи математичної обробки отриманих даних.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ГОТОВНОСТІ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДО ЗДІЙСНЕННЯ ФІЗКУЛЬТУРНО-СПОРТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

1.1. Сутність та характеристика ключових понять дослідження

Науковці Л. Волков, Т. Круцевич, Л. Сущенко, Б. Шиян трактують зміст фізичного виховання як : « загально-педагогічний, спеціально організований процес і результат оволодіння цінностями фізичної культури, як процес розвитку необхідних людині професійних, трудових, цивільних обов'язків і фізичних якостей, як елемент більш широкої системи виховання, що включає в себе естетичне, моральне, екологічне та інші компоненти формування гармонійно розвиненої особистості »[8; 25; 44; 47].

У нашому дослідженні актуальними є спортивні аспекти фізичної культури учителів. Поєднавши фізичну культуру з спортивною освітою, і, як результат отримуємо освіченого фахівця, що володіє знаннями, вміннями, навичками фізичної культури і одночасно – цінностями спортивної культури.

Перетворення змісту фізичної культури в спортивну діяльність, полягає в зміні акцентів з навчання фізичних вправ до збалансованого їх впливу, як на рухову так і на психічну функції, інтелектуальні, фізичні якості та спортивні здібності особистості [8; 20; 22; 48].

Узгодженість понять «фізична культура» та «спортивна культура» формують ключовий термін – «фізкультурно-спортивна діяльність», аналізуючи який, необхідно брати до уваги, що людська діяльність є особливою соціальною активністю людини, яка спрямована на перетворення природи, суспільства і самої себе [3; 8].

Використані у нашому дослідженні такі поняття як, «фізкультурно-спортивна діяльність», «фізкультурна діяльність» і «спортивна діяльність» мають певні відмінності у своєму змісті. Перше поняття: «більш повне, відображає предметно-ціннісний, діяльнісний та результативний зміст фізкультурної діяльності, що забезпечує широкий спектр задоволення потреб

особистості в освіті, вихованні, оздоровленні та розвитку. Її спрямованість не обмежується розвитком і вдосконаленням рухових здібностей особистості, а виконує гігієнічну, реабілітаційну, професійно-прикладну, пізнавальну, ціннісно-орієнтаційну, естетичну та інші функції.

Друге і третє поняття мають вужчий зміст, що відображає основну спрямованість фізкультурної діяльності на досягнення певного рівня фізичного удосконалення, що формується за спортивними показниками, нормативами що є в системі спортивних змагань» [3;39; 49].

Такі автори як Джуринський П. Б., Круцевич Т. Ю. вважають: « що словосполучення «фізкультурно-оздоровча діяльність» і «фізкультурно-оздоровча робота» використовуються в одному значенні та розглядаються «як один з основних напрямів впровадження фізичної культури». Зазначається, що «фізкультурно-оздоровча діяльність спрямована на підтримання та зміцнення здоров'я у виробничій, навчально-виховній та соціально-побутовій сферах» та пояснюється, що «в навчально-виховній сфері (дошкільних виховних, середніх загальноосвітніх, професійних навчально-виховних, вищих навчальних закладах різних рівнів акредитації) фізкультурно-оздоровча робота здійснюється в поєднанні з фізичним вихованням дітей та молоді, з урахуванням стану здоров'я, рівня фізичного та психічного розвитку» [16; 25]. Щодо завдань фізкультурно-оздоровчої роботи з учнями на сучасному етапі, то передбачається піднесення оздоровчої функції фізичної культури, що буде відображено в нормативному відпрацюванні рухового режиму, загальноосвітньої школи, забезпечення диференційованого підходу до різних груп дітей, посилення мотиваційного компонента виховання здорового способу життя; впровадження ефективних форм, методів і засобів фізкультурно-оздоровчої діяльності та видів спорту з урахуванням місцевих особливостей, традицій, умов праці та відпочинку жителів села; виховання відповідального ставлення до власного здоров'я і здоров'я оточення як до вищої індивідуальної і суспільної цінності; формування у дітей та учнівської молоді навичок здорового способу життя; оптимізації

режиму навчально-виховного процесу; збільшення рухової активності дітей та учнівської молоді» [2; 16; 25; 27].

Виділяють кілька підходів до тлумачення сутнісних характеристик фізкультурно-спортивної діяльності: – підходи, які розглядають фізкультурно-спортивну діяльність як сполучну ланку між працею і вільним часом людини. Для профілактики фізичного детренування і патологічних змін в стані здоров'я учнів велике значення мають фізкультурно-спортивні заходи, що систематично проводяться в режимі навчального дня і під час позакласної роботи; – ціннісний підхід у здійсненні фізкультурно-спортивної діяльності з учнями загальноосвітніх навчальних закладів, який спирається на знання, ідеї, концепції і орієнтири; – підходи, які розглядають організаційно-управлінські аспекти та соціально значущі результати фізкультурно-спортивної діяльності. [2; 3; 8].

Для кожної групи підходів визначено найбільш суттєві особливості фізкультурно-спортивної діяльності, що трактуються в контексті нашого дослідження. Важливою ознакою досліджуваного феномена вважають: «вільну, обрану за бажанням діяльність, відзначаючи повну свободу вибору видів, форм, засобів, змісту занять, часу, місця і їх тривалості, свободу вибору партнерів, необов'язковість регламентації і обліку фізичної підготовленості особистості» [5; 19; 21].

Вільний регламент фізкультурно-спортивної діяльності можливий лише за умови, що навантаження на особистість помірні, не супроводжуються вираженим стомленням або виснажливим впливом, а зміст узгоджується між учасниками цієї діяльності.

Виділені три групи підходів до визначення сутнісних характеристик фізкультурно-спортивної діяльності носять досить умовний характер, оскільки вони доповнюють один одного, сприяючи цілісному розумінню досліджуваного явища, дозволяють ширше розкрити його сутність.

Таким чином, фізкультурно-спортивної діяльності полягають в тому, що вона формує навички підвищеної працездатності, великих фізичних навантажень, що готують школярів до подолання труднощів, сприяють розвитку

морально-вольових якостей, розвивають особистісні якості, необхідні в будь-якому іншому виді діяльності. [21; 24; 49].

У науковій літературі поняття «готовність учителя» розглядається як складне, багатокомпонентне поняття, що поєднує мотиваційний, когнітивний, діяльнісний і рефлексивний компоненти [9; 11; 12].

У педагогічному контексті готовність учителя фізичної культури трактується як інтеграція професійних знань, практичних умінь, ціннісних орієнтацій і особистісних якостей, що забезпечують успішне здійснення навчально-виховного процесу засобами фізичної культури [25].

Поняття «фізкультурно-оздоровча діяльність» визначається науковцями як цілеспрямований процес використання засобів фізичної культури з метою зміцнення здоров'я, підвищення фізичної працездатності, розвитку рухових умінь і навичок [36].

Т. Круцевич підкреслює, що фізкультурно-оздоровча діяльність – це організаційно-педагогічна діяльність, спрямована на всебічний розвиток особистості, формування здорового способу життя та профілактику захворювань засобами фізичних вправ, ігор і спортивних занять [25].

У закладах загальної середньої освіти фізкультурно-оздоровча діяльність реалізується через уроки фізичної культури, спортивні гуртки, секції, дні здоров'я, ранкову гімнастику, фізкультхвилинки, а також позакласні спортивні заходи [14; 38].

Виходячи з вище сказаного можна сформулювати визначення поняття *фізкультурно-оздоровча діяльність*: « один із основних напрямів впровадження фізичної культури в навчальне середовище, спрямований на формування, підтримання та зміцнення здоров'я дітей і молоді, здійснюється з урахуванням стану їхнього здоров'я, рівня фізичного та психічного розвитку».

Проаналізоване вище дає нам можливість трактувати фізкультурно-спортивну діяльність як: комплексний засіб, який сприяє задоволенню соціально і особистісно значущих фізкультурно-спортивних потреб, мотивації і цілепокладання через реалізацію внутрішніх (розумових) і зовнішніх (моторних)

дій, що супроводжуються оцінкою, корекцією і переживанням певних відносин до процесу та результатів цієї діяльності.

1.2. Рівень розробки проблеми професійної готовності учителів фізичної культури до фізкультурно-спортивної діяльності в школі.

Як вказують результати обстежень фізичного стану і стану здоров'я школярів, традиційні засоби фізичного виховання є малоефективними. Наслідки цього загрозливі – фізіологічна неготовність більшості школярів до навчання і виконання громадянських обов'язків, величезні витрати на лікування і реабілітацію поширення шкідливих звичок, зростання дитячої і підліткової агресивності, що зумовило необхідність пошуку нових фізкультурно-оздоровчих педагогічних підходів, які би змогли підвищити стан здоров'я школярів [1; 3; 25].

Згідно наукових досліджень, за останні роки в системі шкільної освіти спостерігається різке погіршення стану здоров'я і фізичної підготовленості школярів [1; 2; 39; 49]. Такий стан здоров'я учнів пов'язують із тим, що на сьогодні в закладах загальної середньої освіти, урок, залишилася єдиною формою фізичного виховання. На думку дослідників цієї проблеми він не виступає досконалою формою організації роботи з фізичного виховання. По-перше: сучасний урок вимагає модернізації за змістом і методами організації, по-друге, необхідно реалізувати й інші форми роботи [4; 13].

Основними недоліками уроку в сучасних закладах загальної середньої освіти є: « низьке використання потенціалу оволодіння інтелектуальним компонентом фізичної культури; недостатню концентрацію на створенні умов для переростання навчального процесу в процес фізичного самовдосконалення; слабо виражений світоглядний аспект фізкультурних занять, що не здійснює істотного впливу на формування ціннісних орієнтацій, переконань, інтересів і потреб в галузі фізичної культури; часто відверте, неприховане вихолощення загальноосвітнього характеру, зведення ролі уроку до утилітарного засобу активного відпочинку, боротьби з розумовою втомою і наслідками гіподинамії» [3; 7; 47].

Із вказаних вище причин, урок фізичної культури в школі перестав бути загальноосвітнім предметом, а, отже, і основною формою фізичного виховання. Деякі науковці вважають: « що шкільні уроки, які проводяться в традиційній формі, через свої організаційні і дидактичні особливості в кращому випадку вирішують задачу навчання окремим видам рухів, й не забезпечують учням потрібного тренувального ефекту »[7; 13; 17].

Незважаючи на те, що уроки на основі фізкультурно-спортивної діяльності надають учнями деяку самостійність і самовираження, повної свободи вибору форм і регламенту школярам надати не можна. Як правило, діти, особливо молодшого шкільного віку, ще не закріпили в своїй поведінці суспільно-корисні прагнення і навички, пов'язані з фізичною активністю [2; 46].

Численні дослідження свідчать про те, що реальний обсяг рухової активності сучасної молоді не забезпечує повноцінного й гармонійного фізичного розвитку і не сприяє зміцненню їх здоров'я [4; 21].

Одним з напрямів вирішення питання збільшення рухової активності учнів є організація і проведення в закладах загальної середньої освіти фізкультурно-спортивної роботи в режимі навчального дня і в позаурочний час [2; 27].

У результаті проведеного аналізу науково-методичної літератури з проблем фізичної культури та спорту нами виділено три основних напрямки шкільної фізкультурно-спортивної діяльності.

До першого напрямку відносяться такі форми, які певним чином пов'язані із спортивною діяльністю. До них належать: « організовані на спортивній базі загальноосвітнього навчального закладу секції за видами спорту, фізкультурно-спортивні свята, фестивалі спорту, спортивні змагання. Одним з найпоширеніших видів фізкультурно-спортивної діяльності школярів є футбол, що проводиться в будь-який час року в вечірній час або у вихідні дні».

До другого напрямку належать форми, які мають взаємозв'язок фізкультурно-спортивної діяльності з фізичним вихованням. До них відносяться: «спортивні секції та самостійні заняття для загальної фізичної підготовки. Зміст

цих фізкультурно-спортивних заходів передбачає удосконалення фізичних якостей, навчання яких здійснюється під час занять з фізичного виховання».

Самостійні заняття із загальної фізичної підготовки, що використовуються у фізкультурно-спортивній діяльності школярів, дозволяють не тільки знизити «руховий голод», але сприяють їх активному відпочинку [23]

Ця форма фізкультурно-спортивної діяльності, здебільшого учнів старших класів, передбачає заняття з обтяженнями. Використання занять засобами атлетичної гімнастики є наслідком розвитку «фітнес-буму». Медико-біологічними чинниками цих занять є корекція маси тіла, розвиток та підтримання м'язової сили і тонусу, зміцнення здоров'я загалом.

Третій напрямок фізкультурно-спортивної діяльності школярів об'єднує в собі такі форми, що спрямовані на рухову реабілітацію. До них належать, заняття в спеціальних медичних групах, тренажерних залах, прогулянки на свіжому повітрі, загартовуючі процедури [40; 48].

Узагальнивши дані наукової літератури з проблем фізкультурно-спортивної діяльності школярів нами класифіковано сучасні її форми і види: «за регулярністю використання, за характером застосування, за способом організації, за місцем застосування в загальноосвітніх навчальних закладах» [27].

Регулярність використання фізкультурно-спортивних заходів може здійснюватися школярами щодня, кілька разів на тиждень або вихідні дні. Важливо залучати школярів до занять і в канікулярний період часу. До щоденних фізкультурно-спортивних занять належать, ранкова гімнастика та домашні заняття, спрямовані на рухову реабілітацію та передбачають виконання школярами щоденних піших прогулянок до, та після уроків, вправ на формування правильної постави, для профілактики плоскостопості або ті, що тренують зір школярів.

До позакласних форм фізкультурно-спортивних заходів школярів, що проводяться декілька разів на тиждень належать: «організовані на спортивній базі загальноосвітнього навчального закладу секції із загальної фізичної підготовки, заняття в спеціальних медичних групах, годинник здоров'я,

самостійні заняття спрямовані на удосконалення загальною фізичною підготовкою. Традиційним фізкультурно-спортивним заходом, проведеним не частіше, ніж один раз на тиждень, є день здоров'я. Зазвичай, в день здоров'я включається крос – влітку, лижний забіг – взимку й атракціони. Ще рідше організуються фестивалі спорту і здоров'я. Застосування засобів спорту в фізкультурно-спортивній діяльності школярів здійснюється шляхом спрощення правил гри, зменшення обсягу навантажень, й зменшення майданчиків для гри. Завдання днів здоров'я і фестивалів спорту полягає в тому, щоб забезпечити розширення обсягу рухової діяльності учнів і організації їх активного відпочинку».

За характером застосування позакласна фізкультурно-спортивна діяльність школярів поділяється на групові, індивідуальні та сімейні заняття. Групові заняття організуються для проведення спортивних, рухливих, а також народних ігор. Останніми роками питанням застосування народних ігор приділяється велика увага. Вони використовуються у час проведення спортивних та ігрових свят, годинника здоров'я і на активних рухових перервах. Процес фізкультурно-спортивної діяльності школярів, що здійснюється групами учнів, може утворювати громадські, фізкультурно-спортивні об'єднання чи спортивні клуби. На сьогодні це досить поширена форма позакласної фізкультурно-спортивної роботи. [7; 13].

Індивідуальні фізкультурно-спортивні заняття школярів здійснюються самими школярами у вільний від навчання час. Їх можна проводити вдома, у дворі або на шкільних, спортивних майданчиках. Ці заняття учень повинен виконувати самостійно та можуть бути заплановані учителем фізичної культури і виконуватися за обсягом як домашні завдання [40; 46].

До індивідуальних видів фізкультурно-спортивної діяльності школярів відносяться: піші прогулянки, заняття оздоровчим бігом, катання на ковзанах і на лижах, плавання, велосипедні прогулянки тощо.

Сімейними видами фізкультурно-спортивної діяльності можуть бути всі ті види, які належать до індивідуальних і групових форм фізкультурно-спортивної

діяльності. За місцем застосування фізкультурно-спортивна діяльність здійснюється в спортивному залі загальноосвітнього навчального закладу, на пришкольній ділянці, спортивному майданчику або в класі, при проведенні фізкультурних пауз під час уроків із загальноосвітніх предметів.

Вищевикладене дозволяє зробити висновок, що в сучасних закладах загальної середньої освіти накопичений великий досвід здійснення фізкультурно-спортивної діяльності. Тому, вчителю фізичної культури під час організації та проведенні уроків на основі фізкультурно-спортивної діяльності необхідно в повному обсязі використовувати цей досвід діяльності.

У педагогічній роботі фізкультурно-спортивна діяльність не завжди рівноправно використовується поряд із іншими видами, засобами виховання та розвитку учнів. Як показали дослідження Масюк І., В. Наумчук, недостатньо уваги приділено розробці теорії спортивно-ігрової діяльності [30; 31].

У роботах з проблем фізичної культури і спортивної діяльності виділяються і розглядаються умови її ефективності у вирішенні багатьох проблем формування та розвитку особистості – ціннісні орієнтації, здоров'я, соціальна активність [23; 31; 45;].

На сьогодні спостерігається тенденція на зниження інтересу школярів до традиційних форм фізичного виховання. Недостатня освіченість у сфері фізичної культури, не дає можливості формувати у школярів свідому потребу фізичного самовдосконалення і вироблення прагнення до здорового способу життя. Тому, за обставин які склалися, виникає потреба в переосмисленні проблеми фізичної підготовленості школярів, та їх ставлення до власного здоров'я. [5; 7;10].

На думку дослідників, галузі фізичної культури організація системи фізичного виховання в закладах загальної середньої освіти впродовж тижня, повинна включати такі елементи: « – урок, що проводиться у формі академічного заняття, на якому учням пропонуються теоретичні дані з історії фізичної культури, гігієни фізичних вправ, фізіології рухів, біомеханіки;

– урок, який носить інструктивно-методичний характер і проводиться у формі навчальної практики. Учні не просто засвоюють методичні знання, а й

здійснюють спроби їх використання на практиці (наприклад, при складанні та випробуванні комплексів вправ, що підходять для освоєння техніки будь-якої рухової дії);

– крім указаних двох уроків, повинно бути ще не менше трьох занять, які за своєю формою можуть не бути уроками, але повинні мати місце в навчальному розкладі, в першій або другій половині навчального дня і бути обов'язковими для всіх школярів. Головною спрямованістю таких занять – спортивно-оздоровча діяльність»[3; 13; 21].

Разом ці заняття організовані в рамках навчальної роботи з фізичної культури, повинні складати обов'язковий мінімум в закладах загальної середньої освіти. Поряд із ними необхідно створювати сприятливі умови для реалізації всіх інших форм позакласної та позашкільної роботи з фізичного виховання школярів у процесі яких на кожного учня має припадати не менше 6 годин на тиждень. Важливе місце повинні займати самостійні форми занять фізичними вправами серед школярів. Проте, головною їх перевагою має бути правильний підхід до реалізації цих форм, відкриваються широкі можливості для індивідуалізації занять фізичною культурою [21; 27].

Досить чітко визначилися такі цілі, завдання та особливості роботи з організації фізкультурно-спортивної діяльності в закладах загальної середньої освіти: «забезпечення (створення умов) процесу оволодіння учнями вміннями і знаннями виховної, розвивальної, навчальної, оздоровчої діяльності для подальшого використання їх в процесі особистісного самовдосконалення».

Проведений нами аналіз, дає можливість стверджувати, що провідна роль в організації фізкультурно-спортивних занять має належати учителю фізичної культури. Його діяльність має бути спрямована на формування свідомої потреби школярів до фізичного самовдосконалення і вироблення прагнення до здорового способу життя. Саме вчитель-предметник, є головною особою тих змін, що відбуваються на сьогоднішній день в системі освіти, виступає реальною особистістю, здатною в процесі навчання школярів зберегти їхнє здоров'я.

Проте, недослідженими виявилися засоби і технології, які можуть забезпечити ефективний результат учителям фізичної культури щодо організації та проведення фізкультурно-спортивних занять з школярами.

До таких інновацій відносяться нові види фізкультурно-спортивної діяльності (аеробіка, пілатес, фітнес, степ-аеробіка, хореографія та естетична гімнастика для дівчат, кросфіт, вуличний «воркаут», бартендас, слеклайн та фриран для хлопців), організацію активного дозвілля школярів [18; 20].

Отже, аналіз наукової літератури виявив, що в режимі дня загальноосвітньої школи здебільшого повинні використовуватися заходи фізкультурно-оздоровчої роботи, необхідно використовувати гімнастику до уроків, фізкультхвилинки у процесі уроків, години здоров'я та рухливі перерви, а також позакласні заняття. Окрім цього, потужною формою фізкультурно-оздоровчої діяльності є літні оздоровчі табори [25;26; 47].

1.3. Особливості організації фізкультурно-спортивної діяльності у закладах загальної середньої освіти.

У сучасних умовах розвитку освіти фізична культура відіграє важливу роль у формуванні гармонійно розвиненої особистості, зміцненні здоров'я, вихованні морально-вольових якостей та патріотичних почуттів у молоді [3]. Особливу значущість набуває готовність вчителя фізичної культури, який не тільки організовує навчальний процес, а й виконує роль наставника, мотиватора, прикладу для наслідування [16, 26, 30].

Фізкультурно-спортивна діяльність є основою професійного становлення вчителя фізичної культури. Вона охоплює не лише практичне оволодіння технікою рухів, розвиток фізичних якостей та участь у змаганнях, а й формування ціннісних орієнтацій, педагогічного мислення, комунікативних умінь, організаторських здібностей [3, 28]. Така діяльність забезпечує всебічний розвиток особистості фахівця, його готовність до ефективного викладання та виховної роботи в умовах загальноосвітнього закладу [1].

Особливістю організації фізкультурно-спортивної роботи для учителів фізичної культури є поєднання теоретичних знань, практичної діяльності та

педагогічного досвіду [2; 4]. В умовах модернізації освіти, впровадження компетентнісного підходу, цифрових технологій та інклюзивного навчання, роль учителя фізичної культури змінюється – від традиційного інструктора до багатофункціонального фахівця, який володіє інноваційними методами, вміє працювати з різними категоріями учнів, дбати про їхнє фізичне та психоемоційне здоров'я [4].

Особливістю професійної діяльності учителя фізичної культури під час проведення уроку фізичної культури, фізкультурно-спортивних, фізкультурно-оздоровчих та спортивно-масових заходів у закладах загальної середньої освіти є перехід від традиційних групових форм і методів навчання до особистісно зорієнтованих та індивідуально-творчих форм, спрямованих на мотивацію учнів на удосконалення фізичного розвитку та підготовленості, формування знань у галузі фізичної культури, рухових умінь і навичок, здорового способу життя [38].

Учитель фізичної культури повинен володіти базовими теоретичними знаннями та комплексом знань із різних освітніх компонентів, що формують наукову базу його професійної діяльності. До таких знань належать:

- **анатомія та фізіологія людини**, що забезпечують розуміння будови тіла, функціонування органів та систем організму під час фізичних навантажень;
- **теорія та методика фізичного виховання**, яка визначає закономірності та принципи організації занять, планування фізичного навантаження відповідно до віку та підготовленості учнів;
- **педагогіка та психологія**, що дозволяють зрозуміти вікові особливості дітей, методи впливу на їхню мотивацію, поведінку, розвиток особистості;
- **гігієна та валеологія**, які формують навички організації здоров'язбережувального середовища та профілактики захворювань ;

біомеханіка та спортивна морфологія, що дають уявлення про механіку рухів, правильну техніку виконання вправ. [33; 34; 39].

Методична підготовка учителя, передбачає вміння правильно планувати навчальний процес, будувати заняття, використовувати різні методи навчання, з урахуванням вікових та індивідуальних особливості учнів [16, 34, 38, 44].

Всі ці компоненти взаємопов'язані та формують цілісне уявлення про організацію фізкультурно-освітнього процесу в школі [27].

Важливою практичною складовою фізкультурно-спортивної діяльності учителя фізичної культури є:

- уміння організовувати навчальні й позанавчальні спортивні заходи.
- освоєння техніки та тактики різних видів спорту;
- удосконалення особистих фізичних якостей (сила, витривалість, гнучкість, координація, швидкість);
- участь у спортивних змаганнях, секціях, гуртках;
- навчання методам самоконтролю і контролю фізичного стану учнів.

Здоров'язберезувальний та особистісний аспекти формування здорового способу життя є ключовими у фізкультурно-спортивної діяльності учителя:

- бути прикладом для учнів у питаннях здоров'я;
- володіти знаннями з профілактики травм і хвороб;
- уміти надавати першу медичну допомогу;
- формувати мотивацію до активного способу життя серед дітей та молоді. [4; 43].

У сьогоденні умовах сучасний учитель фізичної культури повинен добре володіти інноваційними підходами:

- цифрові платформи для планування, оцінювання та аналізу фізичної активності учнів;
- відеоаналіз техніки виконання вправ;
- інтерактивні форми роботи (онлайн-уроки, тренувальні програми, мобільні додатки);
- впровадження фітнес-напрямків, танцювальних програм, ігрових методик.

Інноваційність дозволяє зробити заняття цікавішими, мотивуючими та ефективнішими. [14; 18, 26, 41].

Фізкультурно-спортивна діяльність відіграє важливу роль у вихованні моральних та етичних якостей учнів. Учитель через спортивну діяльність сприяє:

- формуванню командного духу;
- розвитку патріотичних почуттів;
- вихованню відповідальності, чесності, поваги до суперника;
- подоланню негативних соціальних впливів (шкідливих залежностей, агресії, соціальної ізоляції).

Учитель фізичної культури керує складним, багатогранним процесом, у якому фізкультурно-спортивна діяльність виступає не лише як засіб фізичного удосконалення, але й як важливий компонент професійного, психолого-педагогічного й особистісного розвитку.

Успішне поєднання теоретичних знань, практичних умінь, сучасних методик і ціннісних орієнтацій дозволяє сформувати компетентного фахівця, здатного впливати на фізичний і духовний розвиток молодого покоління.

Посилення фізкультурно-оздоровчої функції фізичної культури у загальноосвітніх навчальних закладах має на меті створення для учнів сприятливого фізкультурно-оздоровчого навчального середовища, що потребує спрямування процесу підготовки студентів на формування особистості, здатної виконувати роль керівника фізкультурно-оздоровчої освіти у загальноосвітній школі [20; 8].

Фізкультурно-оздоровча діяльність є однією з найважливіших складових фізичного виховання в школі, яка проводиться у позаурочний час, до неї відносяться заходи, спрямовані на поліпшення здоров'я та фізичного розвитку учнів: ранкова гімнастика, гімнастика до навчальних занять, фізкультхвилинки на уроках, рухливі ігри на перервах, спортивні змагання, свята та конкурси.

Фізкультурно-оздоровча діяльність учителя фізичної культури передбачає впровадження фізкультурно-оздоровчих, спортивно-масових, здоров'язбережувальних, рекреаційних та реабілітаційних методик у навчально-виховний

процес, які сприяють зміцненню, збереженню, відновленню та розвитку здоров'я учнів, підвищенню рівня фізичного розвитку і фізичної підготовленості.

Таблиця 1.

Форми проведення фізкультурно-спортивної роботи для учнів середніх класів.

Форми	Види діяльності
Урочні форми	Уроки фізичної культури (навчальні, тренувальні, контрольні) Інтегровані уроки Уроки-ігри, уроки-естафети, станційні уроки
Позакласні форми	Спортивні секції (ігрові види спорту, легка атлетика, гімнастика тощо) Гуртки оздоровчого спрямування (фітнес, танці, ОФП) Рухливі перерви, спортивні години Дні здоров'я
Масові фізкультурно-спортивні заходи	Спортивні свята Шкільні спартакіади та турніри Веселі старты, естафети, квести Тиждень фізичної культури і спорту
Туристично-краєзнавчі форми	Походи, екскурсії Спортивне орієнтування День туризму, туристичні змагання
Оздоровчі та реабілітаційні форми	Ранкова гімнастика Фізкультурні паузи впродовж дня Дихальні та релаксаційні вправи Індивідуальні заняття для учнів СМГ
Ігрові та інноваційні форми	Челенджи та флешмоби Інтерактивні активності з гаджетами, фітнес-трекерами Кооперативні ігри, дитячий кросфіт
Позашкільні (при взаємодії школи з громадою)	Участь у районних та міських змаганнях Співпраця з ДЮСШ та спортивними клубами Соціальні спортивні проекти («Спорт для всіх»)

Щодо форм організації фізкультурно-оздоровчої діяльності зі школярами в оздоровчих таборах рекомендуємо як обов'язкову спортивну годину товариські зустрічі з видів спорту, туристичні естафети, фізкультхвилинки в загоні, спартакіади, воєнізовані естафети, легкоатлетичний крос, спортивні аукціони, веселі старты, дні здоров'я, день Нептуна, спортивні вікторини та КВК, спортивні та рухливі ігри, туристичні походи та змагання тощо, але з урахуванням фізичного стану і стану здоров'я учнів, особливостей їх диференціювання на основну, підготовчу та спеціальну медичну групи.

Фізкультурно-оздоровчі заходи в режимі навчального дня розглядаються як складові фізкультурно-оздоровчої діяльності. Головною ознакою спортивно-масових заходів є те, що, враховуючи їх змагальний характер, до них можуть залучатися тільки ті учні, які не мають обмежень щодо стану свого здоров'я. До обов'язкових фізкультурно-оздоровчих заходів відносимо урок, усі фізкультурно-оздоровчі заходи в режимі навчального дня, заняття з учнями, які за станом здоров'я віднесені до спеціальної медичної групи, «Дні здоров'я та фізичної культури», заняття з плавання (для навчальних закладів, що мають відповідні умови чи угоди зі спортивними клубами, іншими навчальними закладами, де є басейни), Всеукраїнські спортивні ігри школярів «Старти надій»; Всеукраїнські змагання за комплексними тестами оцінки стану фізичної підготовленості «Зміна»; Всеукраїнські змагання з футболу на призи клубу «Шкіряний м'яч»; Всеукраїнська Спартакіада для дітей-сиріт і дітей, які залишились без піклування батьків (школи-інтернати). Слід виділити позашкільну складову фізкультурно-оздоровчої діяльності, яка здійснюється за бажанням (фізкультурні гуртки у школі, оздоровчі табори, у тому числі недалеко від водоймищ) або самостійно (ранкова гімнастика, домашні завдання, фізкультпаузи, загартовування, активний відпочинок) [27; 48].

Фізкультурно-спортивна діяльність сприяє гармонійному розвитку особистості, виховує:

- волю і цілеспрямованість – через подолання труднощів і досягнення результатів;
- самоповагу – через усвідомлення власних можливостей і успіхів;
- відповідальність і дисципліну – через дотримання правил, розпорядку, участь у командній роботі;
- етичні якості – повагу до суперника, справедливість, чесність у змаганнях;
- командний дух і здатність до взаємодії [2, 19].

У процесі спортивної активності формуються якості, необхідні не лише в професійній діяльності, а й у житті загалом — життєва позиція, наполегливість,

соціальна адаптивність [29]. Фізична активність забезпечує не лише гарну фізичну форму та професійні вміння, а й сприяє формуванню життєво важливих особистісних рис, психічного здоров'я, стресостійкості й мотивації до активного, повноцінного життя. Учитель, який володіє цими якостями, є справжнім носієм культури здоров'я й ефективним прикладом для молоді.

Оскільки робота вчителя фізичної культури, що займається фізкультурно-спортивною діяльністю у загальноосвітніх навчальних закладах, є одним з видів педагогічної діяльності, то він повинен більшою чи меншою мірою відповідати всім вищеперерахованим вимогам, що висуваються до педагога в цілому, вчителя фізичної культури і тренера, зокрема. Однак цей вид діяльності має свої специфічні риси, які її істотно відрізняють від діяльності вчителя фізичної культури, організатора фізкультурно-спортивної діяльності.

Виходячи із зазначених завдань, ми визначили особливості фізкультурно-спортивної роботи вчителя фізичної культури, які полягають у такому:

- він повинен добре розбиратися в техніці конкретного виду спорту і володіти методикою навчання вправам, оволодіння якими дозволяє виконати нормативи масових розрядів;

- результативність його роботи визначається рівною мірою і за загальним рівнем фізичного розвитку його вихованців, і за спортивними досягненнями, і за рівнем їх особистісного розвитку;

- в шкільну секцію приходять і слабкі, некоординовані діти, однак учитель повинен будувати свої заняття так, щоб за можливістю виключити виникнення травмонебезпечних ситуацій. Тому особливу увагу він повинен приділяти загальній фізичній підготовці з поступовим введенням елементів конкретного виду спорту. Для цього йому необхідно добре визначати сильні і слабкі сторони, рівень і ступінь розвитку фізичних якостей своїх підопічних, враховувати це при плануванні занять, досконало володіти прийомами допомоги і страхівки;

- для того, щоб викликати інтерес до занять, педагог повинен вміти проводити їх на високому емоційному рівні, вміти використовувати різні стилі спілкування залежно від педагогічних завдань;

– навчальні групи в подібних секціях значно більші, ніж в спеціалізованих спортивних школах, діти значно відрізняються за віком, тому йому необхідно вміти працювати з таким контингентом дітей;

– вміння будувати педагогічно доцільні відносини з батьками – ще одна особливість фахівця цього профілю. Він повинен переконати батьків в необхідності відвідування їх дітьми занять в секції.

Отже, характерними особливостями професійної діяльності вчителя фізичної культури в закладах загальної середньої освіти є:

– високий ступінь відповідальності за учнів. У процесі навчання він несе моральну, професійну і юридичну відповідальність за їх здоров'я;

– високий рівень емоційної напруги, яка виникає при виникненні травмонебезпечної ситуації при виконанні учнями ризикованих елементів, які неможливо повністю виключити на уроках фізичної культури;

– добра фізична підготовка. Вона необхідна для якісного показу рухових дій, а також для виконання страхувальних дій. До того ж вчитель, який має хороші спортивні кондиції, користується заслуженим авторитетом і повагою у школярів;

– учитель фізичної культури повинен бути компетентним у тих видах спорту, які входять до навчальної програми ЗНЗ з фізичної культури, знати правила змагань, техніку і методику навчання рухових дій в кожному з них;

– учитель фізичної культури повинен володіти не тільки системою психолого-педагогічних знань, а й добре орієнтуватися в галузі медико-біологічних дисциплін (анатомія, фізіологія, спортивна медицина тощо). Це пов'язано з тим, що, вдосконалюючи функціональні можливості дитячого організму, необхідно знати його будову і функціональні вікові особливості». [12, 16, 20].

Учитель фізичної культури повинен мати високий рівень професійної готовності, поєднувати теоретичну і практичну підготовку, досконало володіти своєю спеціальністю, систематично удосконалювати свої знання, вміння і

навички новітніми технологіями та застосовувати їх на практиці, володіти якостями педагога-організатора фізкультурно-спортивної діяльності.

Виходячи з вище сказаного, представляємо порівняльну характеристику професійно-педагогічної діяльності вчителя фізичної культури, який здійснює навчальну діяльність; вчителя фізичної культури, який здійснює фізкультурно-спортивну діяльність (вчитель-спорторганізатор).

Аналіз літературних джерел [20, 22, 26] та власні дослідження дозволили виокремити специфіку роботи вчителя фізичної культури, організатора фізкультурно-спортивної діяльності:

- велика, в порівнянні з навчальним кабінетом, навчальна площа діяльності вчителя фізичної культури (спортивний зал, ігровий майданчик тощо);

- керівництво учнівським колективом, який активно переміщується за місцем проведення заняття (зал, стадіон, ігровий майданчик) протягом усього уроку, що вимагає значної концентрації уваги та контроль за високою руховою активністю школярів на уроці;

- використання спеціальних засобів фізичної культури і спорту: фізичних вправ, оздоровчих сил природи, гігієнічних факторів та раціональне використання часу, відведеного для занять за будь-яких погодних умов;

- організація роботи спортивних секцій, тренування збірних шкільних команд з різних видів спорту, планування загальношкільних фізкультурно-спортивних заходів та забезпечення їх проведення на належному рівні;

- різноманітна і складна обстановка при проведенні занять з окремих розділів навчальної програми, одночасне керівництво і контроль за роботою декількох підгруп на різних спортивних знаряддях, залучення всіх учнів до виконання фізичних вправ одночасно, відповідальність за здоров'я та життя учнів;

- постійне візуальне спостереження за правильністю виконання завдань з метою запобігання травмам і перевантаженням, своєчасне забезпечення допомоги і страхівки при виконанні важких фізичних вправ;

Таблиця 2

Порівняльна характеристика професійної діяльності учителя фізичної культури, який здійснює навчальну діяльність, учителя фізичної культури, який здійснює фізкультурно-спортивну діяльність (вчитель-спорторганізатор)

Учитель фізичної культури, який здійснює навчальну діяльність в ЗНЗ	Учитель фізичної культури, який здійснює фізкультурно-спортивну діяльність (вчитель-спорторганізатор) в ЗНЗ
<ul style="list-style-type: none"> – створює умови для оволодіння учнями основами фізичної культури в процесі освоєння шкільної програми з навчального предмета «Фізична культура»; – формує в учнів систему знань про фізичну культуру; – формує ціннісне ставлення до фізичної культури; – формує знання, практичні вміння та навички здорового способу життя; – розвиває рухові здібності; – зміцнює фізичне і психічне здоров'я учнів. 	<ul style="list-style-type: none"> – створює умови для фізичного, психічного і соціального розвитку особистості в процесі занять певним видом спорту; – формує у учнів уявлення про спорт в цілому і конкретний вид спорту, за яким здійснюється тренерська діяльність; – формує ціннісне ставлення і стійку мотивацію до занять конкретним видом спорту; – формує в учнів навички спортивного тренування і досвід змагальної діяльності; – розвиває рухові здібності до рівня вищого, ніж на уроках фізичної культури; – зміцнює фізичне і психічне здоров'я учнів в процесі занять обраним видом спорту; – формує якості особистості, необхідні для самоствердження і самореалізації; – сприяє досягненню учнями суб'єктивно значущих спортивних результатів.

– використання численного спортивного інвентарю і обладнання без ризику для здоров'я дітей;

– робота з різними віковими групами дітей в один день послідовно (урочна форма роботи) або одночасно (позакласні та позашкільні заходи) та робота з великою кількістю школярів різного віку (масові заходи);

– підбір фізичного навантаження з урахуванням індивідуального і вікового рівня розвитку дітей, стану їх здоров'я, особливостей психофізичного розвитку, а також рівня їх фізичної підготовленості;

– наявність вольового, командного голосу, володіння спеціальною термінологією.

Отже, здійснений аналіз особливостей фізкультурно-спортивної діяльності в аспекті готовності учителів фізичної культури показав, що вчитель фізичної культури реалізує мету і завдання розвитку фізичної культури і спорту та забезпечення учнів ефективним їх виконанням. Сучасне європейське суспільство розглядає вчителя фізичної культури не лише як фахівця, що має знання, уміння і навички в професійній сфері, а переважно як фахівця з пропаганди здорового способу життя, валеологічного ставлення до свого здоров'я, як людини, що підвищує мотивацію в молодого покоління для занять руховою діяльністю, залучає молодь до занять різними видами спорту.

РОЗДІЛ II. МЕТОДИ ТА ОРГАНІЗАЦІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ

2.1. Методи дослідження

Для вирішення поставлених в роботі завдань використовувались наступні методи дослідження:

- аналіз науково-методичної літератури та даних мережі Інтернет;
- соціологічні методи (анкетування);
- методи математичної обробки отриманих даних

2.1.1. Аналіз науково-методичної літератури та даних мережі Інтернет.

Теоретичний аналіз і узагальнення літературних джерел та даних мережі Інтернет використовувалися для вивчення інформації щодо тематики питань, які розглядалися у роботі. В ході аналізу досліджувалися питання організації фізичного виховання дітей шкільного віку в умовах загально-освітніх закладів, популярність видів спорту серед населення України та можливості їх впровадження в освітній процес уроків фізичної культури. Завдяки проведеному аналізу літературних джерел та інформації, яка була отримана з Інтернету, було визначено актуальність теми, сформульовано мету, завдання, предмет та об'єкт досліджень.

2.1.2. Соціологічні методи (анкетування)

Анкетування – метод соціальних досліджень, в якому для виявлення думок респондентів використовуються анкети. У нашому дослідженні анкетування було здійснено серед школярів середніх класів та дозволило виявити засоби, форми та чинники фізкультурно-спортивної діяльності.

Інші опитування проведені серед вчителів-предметників, класних керівників та учителів фізичної культури дали можливість сформулювати уявлення про стан їхньої готовності до фізкультурно-спортивної діяльності у закладах загальної середньої освіти

3.1.3. Методи математичної обробки отриманих даних

Матеріал, отриманий в результаті анкетування, піддавався обробці за допомогою традиційних методів математичної статистики.

2.2. Організація дослідження

У дослідженні взяли участь 120 учні 6-8 класів (60 дівчат та 60 хлопців); 26 педагогів закладів загальної середньої освіти та 23 вчителі фізичної культури м. Тернополя.

Дослідження проводилось в три етапи в 2024-2025 роках.

Перший етап (жовтень-грудень 2024 року) присвячено аналізу сучасних літературних джерел, що дозволило оцінити стан проблеми, визначити актуальність теми, сформулювати мету, завдання, предмет та об'єкт досліджень та підготувати перший розділ роботи.

На другому етапі (січень-травень 2025 року) було розроблено анкети та проведено опитування учнів та вчителів, проведено математичну обробку отриманих даних; оформлено другий та третій розділи роботи.

На третьому етапі (вересень-грудень 2025 року) були сформульовані висновки кваліфікаційної роботи, завершено її оформлення та подання до захисту.

РОЗДІЛ 3. ДІАГНОСТИКА ГОТОВНОСТІ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ І ПРОВЕДЕННЯ ФІЗКУЛЬТУРНО-СПОРТИВНИХ ЗАХОДІВ У ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ.

3.1. Аналіз стану готовності учителів фізичної культури до фізкультурно-спортивної діяльності у закладах загальної середньої освіти.

Аналізуючи діяльність учителя фізичної культури встановлено, що вона має свої особливості, адже відбувається у незвичайних умовах, порівняно з діяльністю інших учителів. Насамперед, це специфіка проведення уроків, які проходять не в навчальному кабінеті, а у спортивному залі або на свіжому повітрі (спортивний майданчик, стадіон тощо), з використанням спеціального або нестандартного спортивного обладнання та інвентарю. На педагога діють також навколишнє середовище: кліматичні й погодні умови у заняттях на відкритому повітрі, санітарно-гігієнічний стан спортивних класів, залів [44, 45].

Істотною відмінністю професійної діяльності вчителя фізичної культури є руховий компонент (необхідність демонстрації фізичних вправ, виконання фізичних рухів разом із групою, страхівка учнів під час виконання вправи), тобто всебічна підготовленість учителя з видів спорту передбачених шкільною програмою [20, 30].

Учитель фізичної культури – це, перш за все, організатор різноманітних заходів в загальноосвітніх навчальних закладах.

Фахівець з фізичної культури і спорту нової формації повинен знати:

- зміст інноваційних технологій у галузі фізичної культури і спорту;
- форми, методи і принципи організації інноваційного навчання;
- медико-біологічні, психолого-педагогічні, соціокультурні основи інноваційних технологій у галузі фізичної культури і спорту. [11, 12].

Фахівець з фізичної культури і спорту нової формації повинен уміти:

- планувати, організовувати і проводити заняття з використанням інноваційних технологій;

- застосовувати на заняттях сучасні засоби й методи фізичного виховання, адекватні змісту інноваційних технологій;
- оцінити ефективність використовуваних технологій і контролювати якість навчально-виховного процесу; аналізувати й коректувати свою професійну діяльність;
- організовувати і проводити наукові дослідження у сфері професійної діяльності [12, 16, 20].

Учитель фізичної культури повинен здійснювати безпосереднє організаційне та методичне керівництво позакласною роботою з фізичного виховання, має організовувати діяльність спортивних секцій та тренування збірних команд, залучаючи для цього фізкультурний актив школи, учнів дитячо-юнацьких спортивних шкіл, учителів-предметників. Він має планувати загальношкільні фізкультурно-оздоровчі та спортивні заходи та забезпечувати їх проведення спільно: педагогічним колективом та батьківським загалом [23; 38].

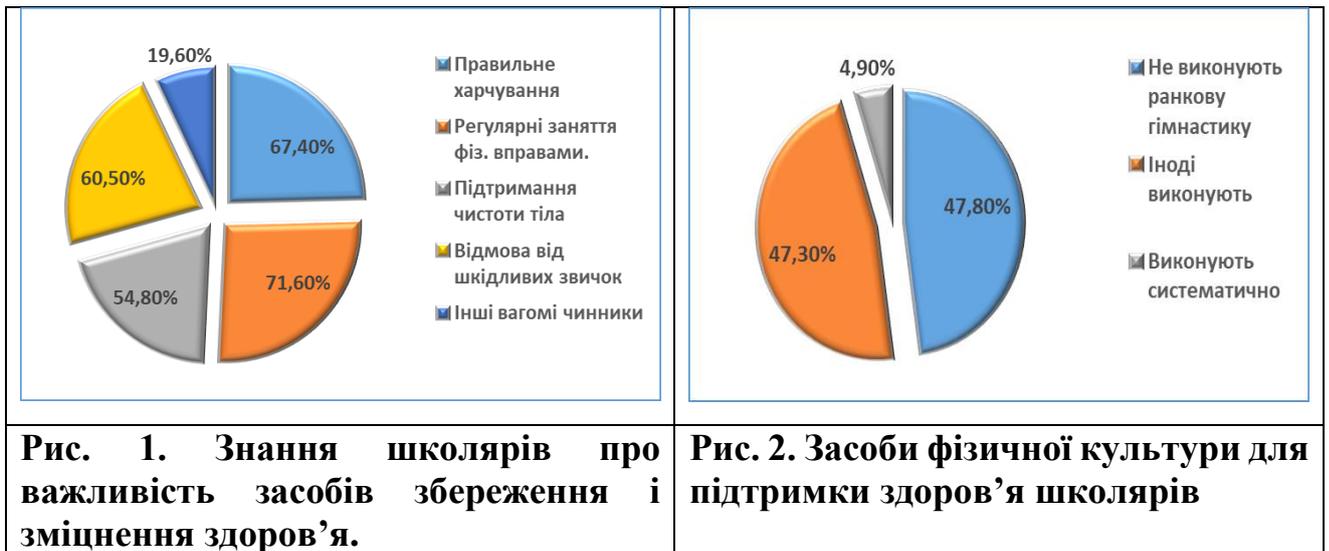
Для виявлення стану фізкультурно-спортивної діяльності у закладах загальної середньої освіти, нами було проведено опитування учнів з метою встановлення рівня їх рухової активності та стану здоров'я, виявлення знань про засоби збереження і зміцнення здоров'я та форми фізкультурно-спортивної діяльності у їх навчальному закладі.

В анкетуванні взяли участь 120 учні 6-8 класів закладів загальної середньої освіти м. Тернополя (60 дівчат та 60 хлопців)

Аналіз даних щодо виявлення у школярів знань про важливість засобів збереження і зміцнення здоров'я дозволив встановити, що 67,4% респондентів вважають актуальним правильне харчування, 71,6% – регулярні заняття фізичними вправами, 54,8% – підтримання чистоти тіла, 60,5% – відмову від шкідливих звичок і перебування на свіжому повітрі. (Рис.1).

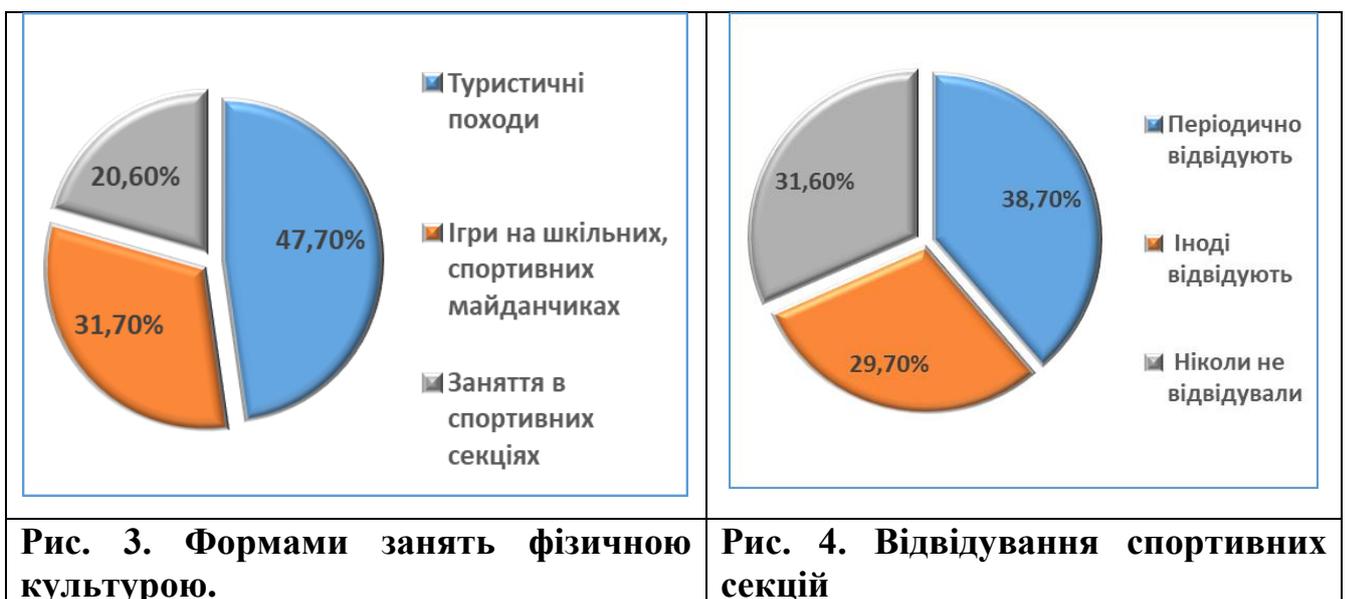
Однак такі вагомні чинники, як загартовування, дотримання режиму дня і виконання ранкової гімнастики не знайшли належного відображення в структурі знань школярів, їх відзначили тільки 19,6%. Це вказує на недоліки в їх освітній

підготовці щодо практичного використання засобів фізичної культури для підтримки і зміцнення їх здоров'я.

Свідченням цього є і те, що 47,8% опитаних респондентів не роблять ранкову гімнастику, 47,3% іноді виконують, але це буває дуже рідко і тільки 4,9% школярів виконують це систематично. (Рис.2)

Найбільш привабливими позаурочними формами занять фізичною культурою 47,7% опитаних школярів називають туристичні походи. Великий інтерес у дітей викликає гра з однолітками у дворі і на шкільних майданчиках, спортивному майданчику – 31,7%, 20,6% школярів вважають за краще займатися в спортивних секціях. (Рис. 3)

На запитання «Як часто ви відвідуєте спортивні секції»? респонденти вказали, що періодично відвідують спортивні секції 38,7% школярів, 29,7% – іноді, 31,6% школярів ніколи не відвідували жодної спортивної секції. (Рис. 4).

Отже, намітилася тенденція до зниження інтересу у дітей до традиційних форм фізичного виховання, а фізкультурно-спортивна діяльність, обмежена тільки рамками шкільної програми, не завжди викликає у них достатній інтерес. Водночас, форми фізичної активності, засновані на інтересах школярів, переважно оздоровчо-розважальної спрямованості користуються у них великою популярністю.

На питання, «Які фізкультурно-спортивні заходи проводяться у вашому загальноосвітньому навчальному закладі в режимі навчального дня?», 3,6% школярів відзначають, що це – гімнастика до занять, 7,3% – фізкультурні паузи і хвилинки, 21,7% респондентів відзначають організоване використання в загально-освітніх навчальних закладах різних форм фізичної активності на перервах, наявність спортивних годин виділяють 8,5% підлітків.

Проте, що в режимі навчального дня, не проводяться жодні фізкультурно-спортивні заходи зазначили 58,9% респондентів.

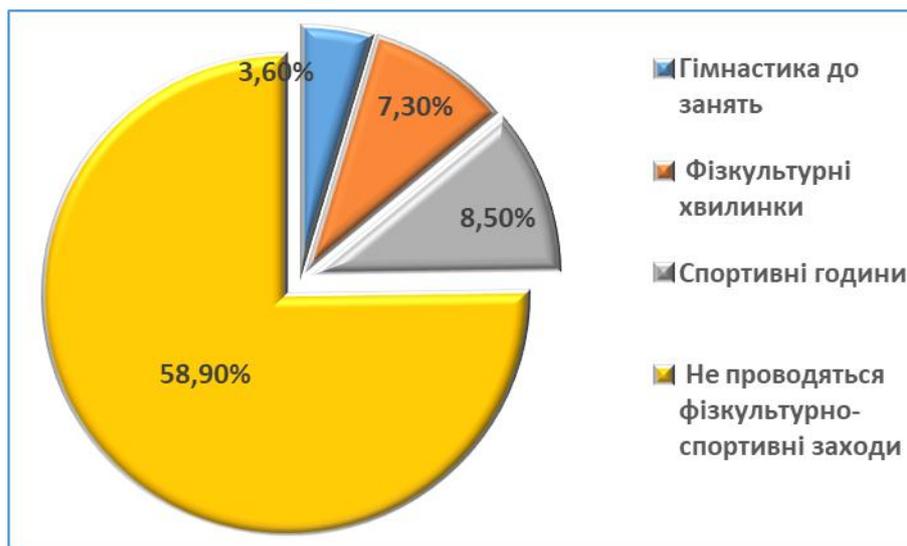

Рис. 5. Проведення фізкультурно-спортивних заходів в закладах загальної середньої освіти.

Достеменно вивчався стан справ, пов'язаних з проведенням рухливих ігор і фізичних вправ на перервах між уроками, і стан самостійних занять фізичними вправами підлітків з фізкультурно-спортивною спрямованістю.

Аналіз результатів анкетування показує, що в 58,9% загально-освітніх навчальних закладах взагалі не проводяться керовані рухливі перерви. Передбачене комплексною програмою обов'язкове щоденне включення в режим навчального дня ігор та фізичних вправ на перервах здійснюється на практиці лише в 1,2% закладах загальної середньої освіти.

З'ясування ступеня самостійних занять фізичними вправами з фізкультурно-спортивною спрямованістю також свідчить про її незадовільний стан. Так, кожного дня самостійно займаються лише 16,8% хлопців і 3,2% дівчат, кілька разів на тиждень – 19,8% хлопців і 8,8% дівчат, взагалі самостійно не займаються 28,9% хлопців і 54,2% дівчат. Рис.6

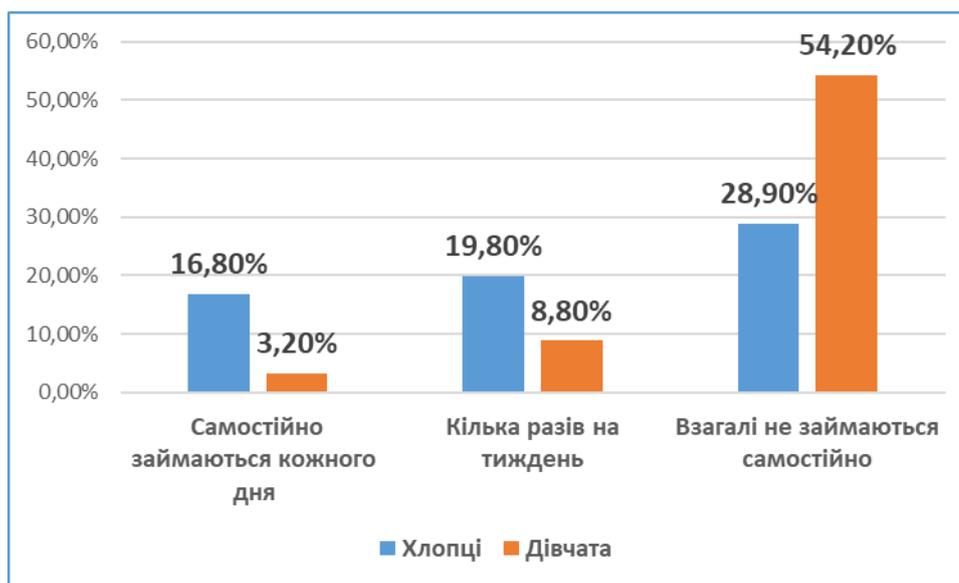

Рис.6.

Незважаючи на недостатність організованих фізкультурно-спортивних заходів в загальноосвітніх навчальних закладах, 73,2% хлопців та 51,7% дівчат від загального числа опитаних відзначають, що із задоволенням беруть або брали би участь у різних видах фізкультурно-спортивної діяльності з метою: можливості активно відпочити, отримати задоволення від занять – 38,9% хлопців і 34,2% дівчат; спілкування з товаришами – 29,9% хлопців і 19,3% дівчат; покращити здоров'я, поліпшити фізичний розвиток – 14,6% хлопців; 25,1%

дівчат; виділитися, самоствердитися – 10,4% хлопців і 5,5% дівчат; просто зайняти час – 6,2% хлопців і 8,9% дівчат. Інші пріоритети вказали 7,0% дівчат. (Рис. 7.)

Рис. 7. Чинники фізкультурно-спортивної діяльності підлітків.

Аналіз зазначених переваг дає підставу стверджувати, що в мотиваційній структурі фізкультурно-спортивної діяльності підлітків в загальноосвітніх навчальних закладах домінуючими чинниками є потреби в активному відпочинку, приємному використанні часу, переживанні позитивних емоцій в процесі рухових дій і взаємодій з партнерами. Крім того, досить значущими є потреби в спілкуванні з однолітками, а також у фізичному самовдосконаленні. Потреба в самостверженні (прагненні до суперництва) більшою мірою характерна для хлопців, ніж для дівчат.

Водночас 25,2% хлопців і 43,1% дівчат підтверджують своєю не охочу участь (або неучасть зовсім) в організованих загальноосвітніх навчальних закладах заходах фізкультурно-спортивної спрямованості.

За допомогою методики ранжування значущих чинників діяльності було вивчено вплив різних організаційних і особистісних причин, що стримують активність підлітків в фізкультурно-спортивній діяльності в загальноосвітніх навчальних закладах.

Аналіз даних дозволяє констатувати той факт, що визначальне значення для підлітків обох статей мають причини, пов'язані з відсутністю потреби й інтересу в заняттях (провідний мотив у дівчат), а також свободою вибору вправ

і інтенсивності навантаження у хлопців. На нашу думку, це пов'язано з недостатнім рівнем освітнього потенціалу всієї сукупності фізкультурних занять, увагою і зусиллями педагогів на досягненні певних нормативних показників замість вирішення життєво важливих завдань фізкультурно-спортивної діяльності підлітків в загальноосвітніх навчальних закладах.

Потреби, інтереси і життєві установки в підлітковому віці багато в чому залежать від використання вільного часу. Хоча самостійні заняття фізичними вправами знаходяться в сфері переваг 38,1% хлопців і 14,5% дівчат за умови занять раз в тиждень або щодня, в більшості випадків вони носять випадковий, безсистемний характер.

Коментуючи зміст самостійних занять, школярі зазначають: «займаюся без системи», «не знаю, що і як робити» тощо. Очевидно, що внесок таких самостійних занять у забезпечення необхідного рівня рухової активності та фізичної підготовленості підлітків є дуже малим. Вони не можуть забезпечити достатньою мірою вирішення завдань фізкультурно-спортивної діяльності.

Основною причиною, яка перешкоджає заняттю підлітків фізичними вправами у вільний час, є, на думку 29,0 % хлопців і 31,5 % дівчат, брак вільного часу в зв'язку з перевантаженістю навчальної програми. Однак, на нашу думку, таке трактування не пояснює справжніх причин фізкультурної пасивності підлітків.

З числа опитаних 19,4 % хлопців і 11,0 % дівчат пояснюють низький рівень активності фізкультурно-спортивних занять у вільний час відсутністю бажання та сили волі. Серед інших причин, які стримують упровадження фізкультурно-спортивної діяльності в дозвілля школярів, необхідно виділити низький статус здоров'я та інших показників фізичного стану в загальній системі їх життєвих цінностей. Провідною причиною цього є відсутність необхідних моральних стимулів, фізкультурно-спортивних традицій і звичаїв, які повинні закладатися в сім'ї та підтримуватися в загальноосвітніх навчальних закладах, відсутність каналів і способів задоволення та підтримки інтересу до фізкультурно-

спортивної діяльності, хоча фізкультурно-спортивна діяльність і відповідає індивідуальним домінуючим перевагам учнів.

Отримані в результаті обстеження підлітків фактичні дані показують, що загальноосвітнім навчальним закладом, зокрема, вчителями фізичної культури, недостатньо здійснюється робота з навчання підлітків застосуванню фізичних вправ спортивного характеру, а також з формування позитивної спрямованості на фізкультурно-спортивні заняття у вільний час.

У сучасній системі середньої та загальної освіти фізкультурно-спортивна діяльність розглядається лише як засіб (шлях, спосіб) фізичного виховання особистості підлітків, як чинник його особистісного становлення, вона розглядається лише частково в спеціалізованих спортивних школах (ДЮСШ та спортивних секціях).

Головними причинами, що стримують використання фізкультурно-спортивних форм роботи в освітньому процесі загальноосвітніх навчальних закладів, на наш погляд є економічні, організаційні та мотиваційні. Економічні причини пов'язані з недостатньо розвиненою матеріально-технічною базою загальноосвітніх навчальних закладів та їх кадровим забезпеченням. Організаційні – з відсутністю програм, що розкривають усі теоретичні та методичні аспекти підготовки майбутніх учителів до фізкультурно-спортивної діяльності в загальноосвітніх навчальних закладах. Мотиваційні причини викликані недооцінкою ролі фізкультурно-спортивної діяльності в фізкультурній освіті школярів є готовності учителів до її проведення.

Виходячи з вище сказаного нами було проведено анкетування 23 вчителів фізичної культури закладів загальної середньої освіти м. Тернополя для виявлення їх готовності до здійснення фізкультурно-спортивної діяльності (Додаток А).

Шляхом анкетування ми дізналися що найбільше викладачів мали стаж роботи від 6 до 20 років, що становить 86,9% а за освітньо-кваліфікаційним рівнем переважили представники першої, другої категорій та спеціалісти, про те були і такі, що мали вищу категорію 13%.

На запитання «Що спонукає Вас до організації фізкультурно-спортивної діяльності?», то 86,9% учителів вказали на бажання покращити стан здоров'я учнів, на професійний інтерес та особиста потреба в самореалізації вказали 78,2% а на запитання про вимоги адміністрації – 30,4% респондентів.

Чи вважаєте Ви, що фізкультурно-спортивна діяльність є важливим чинником виховання особистості школяра? було наступним питанням на яке «так» сказали 56,5% опитаних, що частково вважають – 30,5% і 13,0% не вважають що це є важливим чинком.

За допомогою опитування учителів фізичної культури ми встановили їх обізнаність з нормативно-правовими документами, що регламентують фізичне виховання учнів щодо фізкультурно-спортивна діяльність. На що отримали відповіді так – 65,2% і 34,8% частково ознайомлені даними документами, таких учителів, що не володіють інформацією не було.

Для оцінки рівня своїх знань щодо організації фізкультурно-спортивних заходів у школі то 21,7% вказали на високий, 30,4% на достатній, середній рівень був у 43,4% і в 4,3% опитаних констатували низький рівень знань щодо фізкультурно-спортивно діяльності.

Також запитали ми у вчителів «Чи вивчали Ви питання інклюзивного підходу у фізичному вихованні школярів?», то більшість опитаних 65,2% цікавило це питання і вони вважають, що воно є актуальним на сьогоднішній день, 26,8% респондентів частково вивчали це питання і 13% проявляють байдужість до цього освітнього нововведення.

Наступним запитанням анкети було «Як часто Ви проводите позаурочні спортивні заходи (змагання, турніри, Дні здоров'я тощо)? то 21,7% учителів зазначили що регулярно, 34,5% вказали, що кілька разів на рік і 21,8% зрідка проводять або ж не проводять таких заходів узагалі.

На питання «Які позаурочні форми роботи Ви найчастіше використовуєте?» то респонденти дали наступні відповіді: секційні заняття – 30,4%, спортивні гуртки і змагання проводять по 13,0% опитаних а на туристичні походи припадає 43,4%, що співпадає з відповідями, які ми отримали опитуючи

учнів. Це питання підтверджує відповіді учнів, що майже 39,0% їх відвідують спортивні секції.

Поцікавились ми у вчителів ФК «Чи використовують вони сучасні технології (фітнес-тренажери, цифрові додатки, онлайн-змагання тощо) у своїй роботі?». Приблизно половина опитаних зазначили, що регулярно впроваджують у навчальний процес новітні технології і це становить 52,2%. Частково використовують 34,8% і не використовують сучасних технологій 13,0% опитаних учителів. Зазвичай новації важче даються учителям які мають великий стаж роботи, так, вони мають досвід але використовувати гаджети, цифрові додатки, Інтернет ресурси їм деко складніше.

Вивчаючи питання особистісної та здоров'язбережувальна готовності ми спитали учителів ФК «Чи ведете Ви здоровий спосіб життя (регулярна фізична активність, раціональне харчування, відмова від шкідливих звичок)?». 34,8% сказали що так, 47,8% відповіли що частково а 17,4% підтвердили, що не завжди ведуть здоровий спосіб життя, проте фізичними вправами займаються регулярно.

Наступним питанням анкети було «Як Ви оцінюєте свій рівень фізичної підготовки?» згідно наступних рівнів готовності: високий вказали 17,4% опитаних, 21,7% мали достатній рівень, середній був у 47,8% та 13,0% респондентів вказали на низький рівень підготовленості. Отримані результати співпадають з даними оцінки рівня своїх знань щодо фізкультурно-спортивної роботи в школі. Це вказує на те що учителі з вищим рівнем підготовленості мають кращі досягнення у фізкультурно-спортивній діяльності свого навчального закладу.

І на кінець ми поцікавилися «Чи вважаєте Ви себе прикладом для учнів у питаннях здорового способу життя?». Більшість учителів ФК сказали «так», що становить 52,2% і 34,8% зазначили, що на їх думку вони є частково прикладом для учнів. 13,0% учителів відчувають, що не є прикладом і не мають авторитету серед школярів. Можливо це пов'язано із їх строгістю, принциповістю і непоступливістю у більшості питань. Слід також зазначити, що сучасні школярі з віком змінюють свої пріоритети.

Останнім питанням анкети було «Ваші пропозиції щодо удосконалення та покращення системи фізкультурно-спортивної діяльності в школі?».

Відповіді представлені у таблиці 3.2

№	Ключова пропозиція	Суть та конкретні заходи
1	Удосконалення змісту та методики уроків	Впровадження станційних занять, командних ігор Диференційований підхід у навантаженнях Використання сучасних видів активності (фітнес, естафети, тренінги)
2	Активізація позакласної діяльності та спортивних гуртків	Розширення секцій за інтересами учнів Проведення активних перерв, руханок Регулярні спортивні години
3	Розвиток масових шкільних заходів	Організація квестів, фестивалів, челенджів Удосконалення шкільної спартакіади Залучення учнів до міських змагань
4	Оновлення матеріально-технічної бази	Закупівля сучасного інвентарю Модернізація спортзалу та майданчиків Створення зон для активного відпочинку
5	Використання інноваційних технологій і мотиваційних інструментів	Застосування фітнес-трекерів, рухових додатків Ведення щоденників активності Запровадження мотиваційних рейтингів і заохочень

Проте багато учителів зазначає, що в сьогоденних умовах, в яких ми живемо і працюємо, попри низьку мотивацію учнів та і подекуди учителів, при поганому матеріально-технічному забезпеченні, важко досягнути високих результатів організації та проведенні фізкультурно спортивних заходів.

Аналіз отриманих відповідей дає змогу простежити певні закономірності. Зокрема, учителі з меншим стажем роботи, але з вищою кваліфікацією та високим рівнем професійних знань, активніше впроваджують сучасні цифрові технології, ефективніше організовують фізкультурно-спортивні заходи та демонструють вищий рівень готовності до інновацій. У той час як старші педагоги, попри досвід, частіше потребують методичної підтримки щодо цифрових інструментів та нових освітніх технологій.

Після анкетування учнів та учителів фізичної культури ми провели коротке опитування учителів-предметників та класних керівників на предмет виявлення труднощів з фізкультурно-спортивною роботою в режимі дня; готовності до проведення фізкультурно-спортивних заходів.

З метою виявлення причин, що стримують впровадження фізкультурно-спортивних заходів в режим функціонування сучасних загальноосвітніх навчальних закладів, ми вирішили звернутися до думки вчителів- предметників, класних керівників закладів загальної середньої освіти. Усього було опитано 26 педагогів, всі вони мали вищу освіту і стаж роботи в школі понад 5 років.

На питання: «Що заважає впровадженню фізкультурно-спортивних заходів в режим функціонування Вашого навчального закладу?» 42,3% фахівців засвідчили недостатню підготовленість до цих занять вчителів фізичної культури, 38,5% вказали на недостатність або перевантаженість матеріально-технічної бази загальноосвітнього навчального закладу; 15,4% відзначили серед провідних причин ставлення до фізкультурно-спортивних заходів як до «чогось другорядного і необов'язкового»; 3,8% – на відсутність вимогливості з боку адміністрації загальноосвітньої школи.

Проте, 92,3% опитаних зазначили важливість систематичного проведення фізкультурно-спортивних заходів у режимі дня і 78,6% про необхідність здійснення спеціальної підготовки майбутніх вчителів фізичної культури до фізкультурно-спортивної діяльності в загальноосвітніх навчальних закладах.

За даними опитування вчителів, 34,8% респондентів вказали на недостатню сформованість у них уявлень про взаємозв'язок фізичної культури з іншими предметами, 11,6% – на погану теоретичну підготовку, 8,7% – слабка знання теорії та методики фізичної культури, 13,0% – недостатнє знання методики навчання дітей руховим діям, 31,9% – відсутність необхідної методичної літератури. Практично всі вчителі відзначають труднощі в організаційному відношенні, пов'язані зі слабкою матеріально-технічною базою загальноосвітніх установ.

Рис. 8. Причини, які зазначили вчителі щодо фізкультурно-спортивної діяльності.

Відповідаючи на питання: «Що потрібно для поліпшення якості професійної підготовки майбутніх вчителів фізичної культури», 23,2% респондентів пропонують посилити теоретичну підготовку, 29,0% – забезпечити проведення теоретичних і практичних занять з методичною спрямованістю, 15,9% – організувати процес інтегрованого навчання, що об’єднує теоретичні знання з фізичної культури з іншими загальноосвітніми предметами, 18,8% – включити в зміст навчальної практики розділу щодо організації фізкультурно-спортивної діяльності та зробити її безперервною; 7,3% – проводити методичні заняття фізкультурної спрямованості на базі загально-освітніх установ різного типу, 5,8% – використовувати нові технології в навчанні.

Діяльність педагогів оцінювалася нами за ступенем труднощів, які вони відчували при організації фізкультурно-спортивної роботи.

Аналіз даних доводить, що у загальноосвітньому навчальному закладі переважає недооцінка значення фізичної культури, у вчителів практично відсутня мотивація участі в проведенні фізичного виховання за допомогою використання всього різноманіття форм фізкультурно-спортивної роботи з метою зміцнення і збереження здоров’я молодого покоління.

Результати анкетування свідчать про те, що багато вчителів загальноосвітніх навчальних закладів мають труднощів в організації та проведенні різних фізкультурно-спортивних заходів в режимі дня учнів.

З метою виявлення вмотивованості до фізкультурно-спортивної діяльності і сформованості знань і умінь в організації фізичного виховання учнів загальноосвітніх навчальних закладів нами було запропоновано анкету для вчителів. Результати анкетування показано в таблиці 3.1.

Таблиця 3.3

**Умотивованість вчителів до здійснення
фізкультурно-спортивної діяльності (%)**

№ п/п	Питання	Відповіді			
		так	ні	іноді	
1	Чи берете Ви самостійно участь в організації та проведенні фізкультурно-спортивної роботи?	31,6	68,4		
2	Розставте в порядку доступності проведення таких форм фізкультурно-спортивної роботи в школі	1) гімнастика до занять;		87,8	
		2) фізкультхвилинка;		70,4	
		3) фізкультпауза;		74,5	
		4) фізичні вправи і рухливі ігри (спортивна година);		63,3	
		5) туристичні походи;		96,9	
		6) спортивне свято;		15,3	
		7) внутрішньо шкільні змагання		12,2	
3	Чи намагаєтеся Ви урізноманітнити проведення фізкультурно-спортивних заходів для активізації інтересу учнів до занять фізичними вправами ?	12,2	69,4	18,4	
4	Чи потрібно на заняттях з фізичної культури у ВНЗ приділяти більше уваги організації та проведенню фізкультурно-спортивної роботи?	78,6	20,4	1,0	
5	Як оцінюєте свої знання в організації і проведенні фізкультурно-спортивних заходів ?	Відмінно	Добре	Задовільно	Незадовільно
		21,4	18,4	18,4	41,8

Результати анкетування показали, що найбільш поширеними формами проведення фізкультурно-спортивної роботи вчителями відзначено такі: фізкультхвилинка (фізкультпауза), гімнастика до занять, фізичні вправи і рухливі ігри і турпоходи. У вчителів відсутній творчий підхід до проведення

різних фізкультурно-спортивних заходів. Більшість учителів мають труднощі в організації і проведенні фізкультурно-спортивних заходів і пов'язують це з відсутністю бажання в їх проведенні; відсутністю достатніх теоретичних знань та практичних умінь у галузі фізичного виховання.

У загальноосвітніх навчальних закладах практично не планується і тим більше не реалізується цілеспрямована робота з розвитку особистості підлітків у фізкультурно-спортивній діяльності. У кращому випадку відстежується розвиток особистості школярів тільки в навчальній діяльності, а поза навчальна діяльність (гуртки, секції) залишається без належної уваги.

Отже, провідною перешкодою на шляху залучення учнів до систематичних занять фізкультурно-спортивною діяльністю в закладах загальної середньої освіти є недостатня готовність учителів до проведення цієї важливої форми занять та самих учителів фізичної культури, які не достатньо допомагають в організації і проведенні фізкультурно-спортивних заходів.

3.2. Структура готовності учителів фізичної культури до фізкультурно-спортивної діяльності.

Головна мета вчителя фізичної культури, що займається фізкультурно-спортивною діяльністю в загальноосвітніх навчальних закладах – формування стійкої потреби учнів в здоровому і активному способі життя і заняттях спортом. Досягнення цієї мети передбачає вирішення таких завдань: розвиток рухових здібностей до рівня вищого, ніж на уроках фізичної культури; формування життєво необхідних якостей особистості дозволяють їм успішно соціалізуватися, самостверджуватися, самореалізовуватися; формування стійкої мотивації до занять фізичною культурою і спортом; вміння здійснювати фізкультурно-спортивну діяльність; досягнення суб'єктивно значущих результатів з виду спорту.

Проведений нами детальний теоретичний аналіз літературних джерел та анкетне опитування учнів, учителів ФК та учителів-предметників на предмет готовності учителів фізичної культури до фізкультурно-спортивної діяльності встановлено, що до основних труднощів, пов'язаних із засвоєнням фізкультурно-

спортивних нововведень, можна віднести; не розробленість механізму реалізації фізкультурно-спортивної діяльності в конкретному навчальному закладі; відсутність навчально-методичного забезпечення, сучасного обладнання; недостатня поінформованість учителів з проблем організації та проведення фізкультурно-спортивної роботи; відсутність сертифікованих критеріїв оцінювання ефективності цієї роботи; велике навантаження педагогів навчальною та іншими видами діяльності; обмеженість ресурсів. Структурними елементами готовності учителя фізичної культури до використання фізкультурно-спортивної діяльності у роботі з учнями загальноосвітніх навчальних закладів є взаємодія мотиваційно-ціннісного, практично-діяльнісного та особистісно-рефлексивного компонентів (табл. 1).

Таблиця 3.4.

Структура готовності вчителя фізичної культури до виконання фізкультурно-спортивних діяльності.

Компоненти	Характеристика
Мотиваційно-ціннісний	Характер ставлення вчителя фізичної культури до роботи з учнями загальноосвітніх навчальних закладів; професійна спрямованість особистості педагога; наявність «моделі» використання фізкультурно-спортивних заходів і їх значущості
Практично-діяльнісний	Рівень системних знань; уміння проводити заходи, використовувати сучасні форми, фізкультурно-спортивна діяльність; володіння навичками практичної рухової діяльності (досвід)
Особистісно-рефлексивний	Самооцінка своєї готовності до використання фізкультурно-спортивної діяльності, рівень самоконтролю, самоаналіз, приклад для учнів

Функції цих компонентів забезпечують творчу спрямованість педагога, інноваційну обізнаність учителя, його технологічну озброєність у сфері проблем нових педагогічних технологій, оперативну самокорекцію та оцінювання рівнів готовності до використання фізкультурно-спортивної діяльності у роботі з учнями загальноосвітніх навчальних закладів.

Функції мотиваційно-ціннісний компонента готовності учителя фізичної культури до використання фізкультурно-спортивної діяльності у роботі з учнями загальноосвітніх навчальних закладів:

- формування в учителя особистісно значущого ставлення до об'єкту й предмету його діяльності;
- вироблення навичок аналізу та прагнення до активного вирішення нестандартних педагогічних ситуацій, інтересу до планування й освоєння новітніх фізкультурно-спортивних технологій;
- формування настрою та постійної орієнтації до використання фізкультурно-спортивної діяльності, які приваблюють своєю доступністю, варіативністю навантаження, емоційністю та можливістю змінювати зміст занять залежно від інтересів і підготовленості тих, хто займається.

Функції практично-діяльнісного компонента:

- формування готовності вчителя фізичної культури до творчості (креативності);
- вміння творчо переосмислювати нововведення, відповідно до умов конкретного навчального закладу освіти,
- адаптувати впроваджені фізкультурно-спортивні технології, прагнути до оволодіння новими видами, методами й засобами використання цих технологій;
- майстерне володіння формами фізкультурно-спортивної роботи які впроваджуються, методиками тощо;
- реалізовувати вміння оперувати цим видом діяльності.

Особистісно-рефлексивний компонент виконує функцію контролю та спрямований на об'єктивізацію й оперативну корекцію процесу підготовки вчителя фізичної культури до використання фізкультурно-оздоровчої діяльності у роботі з учнями загальноосвітніх навчальних закладів.

При побудові функціональної моделі формування готовності вчителя фізичної культури до використання фізкультурно-спортивної діяльності, пропонуємо використати три рівні сформованості такої готовності, а саме: високий; середній; низький. (табл. 3.5).

На практиці, особливо на внутрішньо шкільному рівні, можна використовувати дещо спрощену модель структурування рівнів сформованості готовності вчителя фізичної культури до використання фізкультурно-спортивної діяльності у роботі з учнями загальноосвітніх навчальних закладів.

Таблиця 3.5.

Модель визначення рівнів сформованості

Рівні готовності	Професійні якості вчителя
Високий	Учитель фізичної культури володіє глибокими знаннями про фізкультурно-оздоровчі технології та практичними й руховими навиками їх упровадження в практику власної педагогічної діяльності. Використання фізкультурно-спортивних технологій стало внутрішньою потребою вчителя і має стійкий, дієвий характер
Середній	Учитель певною мірою володіє питанням використання фізкультурно-оздоровчих технологій, в основному має необхідні теоретичні та практичні знання, володіє руховими навиками, періодично звертається до сучасних фізкультурно-спортивних технологій з метою використання їх у практиці роботи, таке використання має продуктивний характер
Низький	Учитель байдуже ставиться до проблеми, його теоретичні та практичні знання є недостатніми, рухові навички відсутні, У практиці роботи такого вчителя впровадження фізкультурно-спортивних технологій відбувається епізодично

Таким чином, готовність учителя фізичної культури до використання фізкультурно-оздоровчої діяльності у роботі з учнями загальноосвітніх навчальних закладів - це складне інтеграційне формування особистості, суть якого становить взаємодія мотиваційно-ціннісного, практично-діяльнісного та особистісно-рефлексивний компонентів.

Професійна діяльність учителя фізичної культури з використанням фізкультурно-оздоровчих заходів є вдосконаленням і оновленням освітньої практики у сфері фізкультурно-оздоровчої роботи загальноосвітніх навчальних закладів. Формування культури здорового способу життя учнівської молоді залежить, насамперед, від рівня освіти, виховання, педагогічної майстерності, зовнішнього вигляду самого учителя фізичної культури, який повинен виховувати учнів, який би формував у них занепокоєність станом здоров'я суспільства й ініціював правильне мислення, поведінку, формував позитивну мотивацію на здоровий спосіб життя.

ВИСНОВКИ

Проаналізувавши наукові здобутки проблеми готовності учителів фізичної культури щодо організації та проведення фізкультурно-спортивної діяльності у закладах загальної середньої освіти у педагогічній літературі та освітньо-виховній практиці вказує, що значну частину праць присвячено окремим питанням і напрямкам організації цього процесу, зокрема: закладено методологічне підґрунтя та розкрито загально-теоретичні питання, досліджено індивідуалізацію і диференціацію в сфері фізичного виховання школярів, здійснено діагностику в галузі фізичної культури і спорту, розкрито процес формування професійної компетентності учителів фізичної культури. Проте, не дивлячись на стійкий інтерес до проблеми фізкультурно-спортивної діяльності вчителя фізичної культури, проблема готовності учителів фізичної культури до фізкультурно-спортивної діяльності з учнями у закладах загальної середньої освіти недостатньо розроблена в теорії і практиці сучасної професійної освіти.

Аналіз результатів анкетування показує, що намітилася тенденція до зниження зацікавленості учнів до традиційних форм фізичного виховання, а фізкультурно-спортивна діяльність, обмежена тільки шкільною програмою, не завжди викликає у них достатній інтерес.

Про те, що в режимі навчального дня учнів проводяться такі фізкультурно-спортивні форми як гімнастика до занять – 3,6% школярів 7,3% – фізкультурні паузи і хвилинки, 21,7% респондентів відзначають про різних форм фізичної активності на перервах, наявність спортивних годин виділяють 8,5% підлітків.

В 58,9% загально-освітніх навчальних закладах взагалі не проводяться керовані рухливі перерви. Передбачене комплексною програмою обов'язкове щоденне включення в режим навчального дня ігор та фізичних вправ на перервах здійснюється на практиці лише в 1,2% закладах загальної середньої освіти.

Самостійні заняття фізичними вправами з фізкультурно-спортивною спрямованістю також свідчить про її незадовільний стан. Кожного дня займаються лише 16,8% хлопців і 3,2% дівчат, кілька разів на тиждень – 19,8% хлопців і 8,8% дівчат, взагалі самостійно не займаються 28,9% хлопців і 54,2%

дівчат. Вони в сфері переваг 38,1% хлопців і 14,5% дівчат та в більшості випадків вони носять випадковий, безсистемний характер.

Аналіз отриманих відповідей дає змогу простежити певні закономірності. Зокрема, учителі з меншим стажем роботи, але з вищою кваліфікацією та високим рівнем професійних знань, активніше впроваджують сучасні цифрові технології, ефективніше організують фізкультурно-спортивні заходи та демонструють вищий рівень готовності до інновацій. У той час як старші педагоги, попри досвід, частіше потребують методичної підтримки щодо цифрових інструментів та нових освітніх технологій.

Здійснено діагностику готовності учителів фізичної культури до фізкультурно-спортивної діяльності у закладах загальної середньої освіти, яка вказує про недостатню увагу до цього виду діяльності, пояснюється обмеженим обсягом умінь та можливостей, недостатнім рівнем знань своїх функцій в галузі фізичного виховання школярів, низьку методичну та практичну підготовку до організації та проведення фізкультурно-спортивної роботи з учнями у позаурочний час.

З'ясовано, що фізкультурно-оздоровча діяльність учителя фізичної культури передбачає впровадження фізкультурно-оздоровчих, спортивно-масових, здоров'язбережувальних, рекреаційних та реабілітаційних методик у навчально-виховний процес, які сприяють зміцненню, збереженню, відновленню та розвитку здоров'я учнів, підвищенню рівня фізичного розвитку і фізичної підготовленості та спрямовані на формування фізкультурно-оздоровчого середовища в закладах загальної середньої освіти.

Визначено компоненти готовності учителів фізичної культури до фізкультурно-оздоровчої діяльності: мотиваційно-ціннісний, практично-діяльнісний та особистісно-рефлексивний. Сформовано рівні готовності як: високий, середній та низький та професійні якості вчителя фізичної культури до організації та проведення фізкультурно-оздоровчої діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Арефьев В.Г. Сучасна методика оцінювання рівня фізичного розвитку учнів загальноосвітніх шкіл / В.Г. Арефьев // Науковий часопис. 2013. №4. С. 31-35.
2. Артемович О. І. Вплив різних видів фізкультурно-спортивних занять на рівень фізичного здоров'я підлітків. *Сучасні проблеми фізичного виховання та спорту школярів і студентів України: IV всеукр. наук. студ. конф.: матеріали* (Суми, 22–23 квіт. 2004 р.). Суми: СумДПУ, 2004. С. 178–183.
3. Балашов Н. К. Теорія і методика фізичного виховання. Київ : Олімпійська література, 2020. – 368 с.
4. Безверхня ГВ. Мотивація до занять фізичною культурою і спортом школярів 5–11 класів [автореферат]. Львів: ЛДІФК; 2004. 23 с.
5. Бех І. Д. Виховання особистості: у 2 кн. Кн. 1. Особистісно орієнтований підхід. К.: Либідь, 2003. 280 с.
6. Бондарчук О. І. Сучасні педагогічні технології у фізичному вихованні студентської молоді // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. 2020. № 1. С. 10–16.
7. Васьков Ю. В. Сучасні педагогічні інновації на уроках фізичної культури в загальноосвітніх навчальних закладах. Слобожанський науково-спортивний вісник. Харків. 2010. № 3. С. 142–144.
8. Волков Л. В. Теорія і методика фізичної культури. К.: Олімпійська література, 2002. 294 с.
9. Воловик Г. М. Соціально-педагогічні аспекти професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури // Теорія і методика фізичного виховання і спорту. 2019. № 3. С. 85–89.
10. Голік О. С. Соціально-психологічні аспекти фізичного виховання. Суми: Університетська книга, 2016. 74с
11. Голінкова Ю. В. Психологічний аналіз специфіки праці вчителя фізичної культури. Теорія та методика фізичного виховання. 2008. № 3. С. 6–9.

12. Гончар Г. І. Особливості та структура професійної діяльності викладача фізичного виховання. Слобожанський науково-спортивний вісник. Харків. 2015. № 2. С. 53–55.
13. Гончаренко, М. С. Сучасні підходи до організації фізичного виховання школярів. К.: Освіта України, 2019.
14. Грибан, Г. П. Інноваційні технології у фізичному вихованні школярів. Житомир: Вид-во ЖДУ, 2020. С.83-90.
15. Гуцаленко О. В. Психологічні аспекти фізичної культури. К.: Либідь, 2017. 164с
16. Джуринський П. Б. Теоретичні і методичні за-сади підготовки майбутніх учителів фізичної культу-ри до здоров'язбережувальної професійної діяльності : монографія / П. Б. Джуринський. Одеса : В-во ТОВ «Лерадрук», 2012. 422 с.
17. Дубенчук А. Система роботи загальноосвітніх шкіл навчального закладу щодо збереження та зміцнення здоров'я учнів. Фізичне виховання в школі. 2005. № 3. С. 33–36.
18. Докучаєва В. В. Інноваційна діяльність у сучасній педагогічній теорії і практиці. Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія: Педагогічні науки. Луганськ. 2010. № 9. С. 181–192.
19. Єрмолова В. А. Досвід роботи з використанням нестандартного обладнання на уроках фізичної культури. Фізичне виховання в школі. 2007. № 2. С. 31–34.
20. Зайцева Ю. Специфіка діяльності вчителя фізичної культури як організатора фізкультурно-спортивної роботи в загальноосвітніх навчальних закладах. Витоки педагогічної майстерності. Полтава. 2014. Вип. 13. С. 139–144.
21. Калиниченко І. О. Медичні аспекти організації фізкультурно-спортивного руху серед учнівської молоді. Теорія та методика фізичного виховання. 2008. № 3. С. 47–49
22. Карасевич С. А. Порівняльна характеристика професійної діяльності учителя фізичної культури, організатора фізкультурно-спортивної діяльності та

тренера з виду спорту. Сучасні наукові інновації: міжнар. наук.-практ. конф.: матеріали (Київ, 15–16 лют. 2017 р.). Київ: МЦНД, 2017. Ч. 1. С. 54–57.

23. Ковальова Н. В. Технологія проектування позакласної роботи старшокласників з фізичного виховання: дис. ... канд. наук з фіз. виховання і спорту: 24.00.02. К., 2012. 184 с.

24. Ковальчук П. І. Самоконтроль і оздоровчі тренування. Чернівці: Рута, 2013. 79с

25. Круцевич Т. Ю. Теорія і методика фізичного виховання: підручник. К.: Олімпійська література, 2008. 392 с.

26. Куц О. С. Нові технології та критерії оцінки власне педагогічних здібностей вчителя фізичної культури загальноосвітньої школи / О. С Куц, І. Н. Лапичак // Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві : зб. наук. пр. Луцьк, 2002. С. 157-159.

27. Лянной М., Рибалко П., Гачева В., Красілов А. Методика управління фізкультурно-оздоровчою діяльністю в сучасних закладах середньої освіти. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2019. № 4 (88). С. 280–289.

28. Лях В. І., Тюріна І. Ф. Підготовка вчителя фізичної культури. Харків: Ранок, 2021. 256 с.

29. Мальцева Т. П. Основи тренування у фізичному вихованні. Дніпро: Пороги, 2014.

30. Масюк І. П. Професійна підготовка вчителя фізичної культури в умовах Нової української школи // Фізична культура, спорт та здоров'я нації. 2021. Вип. 24. С. 97–102.

31. Наумчук В. І. Професійна підготовка майбутніх вчителів фізичної культури в процесі самостійної роботи зі спортивних ігор: автореф. дис. ... канд. пед. наук. Тернопіль, 2002. 19 с.

32. Національна стратегія розбудови безпечного і здорового освітнього середовища у новій українській школі від 25 травня 2020 р. № 195. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/195/2020>.

33. Нікітюк Б. А., Сергієнко Л. П. Фізіологія людини. К.: Вища школа, 2005. 248с
34. Носко М. О., Грищенко С. В., Носко Ю. М. Формування здорового способу життя: навч. посіб. Київ: МП Леся, 2013. 160 с.
35. Омельченко Т. І. Здоров'язбережувальні технології в освітньому процесі. К.: Либідь, 2015.
36. Платонов, В. Н. (2013). Система підготовки спортсменів у олімпійському спорті. Київ: Олімпійська література. 680с.
37. Про затвердження концепції розвитку щоденного спорту в закладах освіти: Наказ МОН, Мінмолодьспорт від 27 жовтня 2021 р. № 1141/4088. URL: http://ru.osvita.ua/legislation/Ser_osv/85327.
38. Раєвський Р. Т. Методика викладання фізичної культури в закладах загальної середньої освіти. К.: Центр учбової літератури, 2020. 368 с.
39. Романенко Л. М. Основи здоров'я та безпеки життєдіяльності. К.: Академія, 2012. 184с
40. Ротерс Т. Т. Організаційно-педагогічні технології фізичного виховання школярів. Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. 2010. № 6. С. 98–101.
41. Савчук А.Н. Інноваційні технології у фізичному вихованні. К.: Освіта, 2022. 198с.
42. Солопчук Д. В. Проблеми формування здорового способу життя в учнів загальноосвітніх шкіл. Молода спортивна наука України. 2003. Вип. 7, Т. 2. С. 120–122.
43. Сутула В. О., Бондар Т. С., Кочуєва М. М., Сенченко В. Г. Мотиваційні стимули, які визначають відношення учнів загальноосвітніх шкіл до шкільної фізичної культури. Слобожанський науково-спортивний вісник. Харків. 2008. № 7. С. 204.
44. Сущенко А. В. Важливий компонент педагогічної майстерності вчителя фізичної культури. Фізичне виховання в школі. 1998. № 2. С. 30–35.

45. Тимошенко О. В. Теоретико-методичні засади оптимізації професійної підготовки вчителів фізичної культури у вищих навчальних закладах: автореф. дис. ... д-ра пед. наук. Київ, 2009. 35 с.

46. Шиян Б. М. Фізична культура в контексті особистісно орієнтованого виховання школярів // Теорія і методика фізичного виховання і спорту. 2018. № 2. С. 4–10.

47. Шиян Б.М. Фізичне виховання в школі. Львів: Світ, 2019. 312 с.

48. Штим Т. Нетрадиційні методи фізкультурно-оздоровчої роботи. Палітра педагога, 2008. №6. С.17-20.

49. Яценко В. С. Фізична культура і спорт як чинник формування здорового способу життя молоді // Молодь і ринок. 2019. № 5. С. 135–139.

ДОДАТОК А

АНКЕТА

для вчителів фізичної культури

Тема дослідження: Готовність учителів фізичної культури до здійснення фізкультурно-спортивної діяльності у закладах загальної середньої освіти

Мета анкети: з'ясувати рівень професійної готовності, мотивації, знань та умінь учителів фізичної культури щодо організації фізкультурно-спортивної діяльності в школі.

Анкетування є анонімним. Отримані результати будуть використані лише в узагальненому вигляді для наукових цілей.

I. Загальні відомості

1. Стаж педагогічної роботи:
 - до 5 років 6–10 років 11–20 років понад 20 років
2. Освітньо-кваліфікаційний рівень:
 - бакалавр магістр спеціаліст інше _____
3. Що спонукає Вас до організації фізкультурно-спортивної діяльності? (можна обрати кілька варіантів)
 - бажання покращити здоров'я учнів
 - професійний інтерес
 - вимоги адміністрації
 - особиста потреба в самореалізації
 - інше _____
4. Чи вважаєте Ви, що фізкультурно-спортивна діяльність є важливим чинником виховання особистості школяра?
 - так частково ні
5. Оцініть рівень своїх знань щодо організації фізкультурно-спортивної роботи у школі:
 - високий достатній середній низький
6. Чи знайомі Ви з нормативно-правовими документами, що регламентують фізичне виховання учнів?
 - так частково ні
7. Чи вивчали Ви питання інклюзивного підходу у фізичному вихованні?
 - так частково ні
8. Як часто Ви проводите позаурочні спортивні заходи (змагання, турніри, Дні здоров'я тощо)?
 - регулярно кілька разів на рік зрідка не проводжу
9. Які форми роботи Ви найчастіше використовуєте?
 - секційні заняття спортивні гуртки туристичні походи змагання інше _____
10. Чи використовуєте Ви сучасні технології (фітнес-тренажери, цифрові додатки, онлайн-змагання тощо) у своїй роботі?
 - так частково ні
11. Як Ви оцінюєте свій рівень фізичної підготовленості?
 - високий достатній середній низький

12. Чи ведете Ви здоровий спосіб життя (регулярна фізична активність, раціональне харчування, відмова від шкідливих звичок)?

так частково ні

13. Чи вважаєте Ви себе прикладом для учнів у питаннях здорового способу життя?

так частково ні

14. «Ваші пропозиції щодо удосконалення та покращення системи фізкультурно-спортивної діяльності в школі?»:

Дякуємо за участь у дослідженні!